

f. Eks. ovennævnte Gudm. G. Bárðarson til at rejse op til Landet for at indrette de første Varp paa forskellige dertil egnede Steder.

I H. Wings Afhandling om Grønlands Fugle, »Meddelelser om Grønland«, 21de Hefte findes samlede paa ét Sted de Oplysninger, der haves om Ederfugle i Grønland, med Angivelse af den iøvrigt forhaandenværende Litteratur derom. Hertil tillader jeg mig at henwise. Det vil heraf ses, i hvilke Egne der er størst Sandsynlighed for, at Indrætning af Varp vil kunne betale sig.

HVAD ER »GYVFUGLE«.

AF

O. HELMS.

Lytter man om Aftenen ved Foraarstid lidt efter, hvad der foregaar i Luften over ens Hoved, saa vil man snart lægge Mærke til, at der er noget paa Færde; der høres forskellige Lyde, først svage saa stærkere, derpaa atter aftagende; man er ikke i Tvivl om, at det er Fugleskarer, der trække over. Med lidt Kendskab til Fuglerøster vil man ogsaa snart skelne en Del af, hvad der høres: Ryler, Klirer, Hjejler og Tærner udstøde deres Skrig, Flokke af Havliter (*Pagonetta glacialis*) forraade sig ved deres Knurren, efterfulgt af de to smukke Toner, som ikke kan forveksles med noget andet, medens Storspovens (*Numenius arquatus*) kraftige Fløjten nu og da trænger igennem alle andre Lyde; men den hyppigste Fuglestemme, der høres, er en kort Fløjtetone gentaget nogle Gange efter hinanden, lydende omtrent som gyw-gyw-gyw. Enhver, der overhovedet har lyttet efter Fugletræk, kender Lyden, og de Fugle, der frembringe den, komme over Landet i Millioner. Men hvad det er for en Fugl, ved vi ikke med Sikkerhed, og hidtil har den faaet Lov til indenfor en Kreds af Ornithologer at gaa med Navnet »Gyvfugl« (et Navn, der oprindeligt stammer fra Hagerup); det forekommer mig, at dette Navn snart burde erstattes af Fuglens virkelige, og have vi her i Landet faaet en stor ornithologisk Forening, maatte det vel ved forenede Kræfter kunne lykkes at faa Klarhed over, hvad Fuglen er og kalde den med dens rette Navn. Her er nu mit Bidrag til at søge Sagen oplyst.

Gyvfuglenes Træk har jeg hørt forskellige Steder i Landet, bl. a. talrige Gange i København; men mine Optegnelser, hvoraf det efterfølgende uddrages, ere væsentlig gjorte i Haslev i Aarene 1894 til 1907, idet jeg dog skal bemærke, at i de to første og de to sidste Aar ere Optegnelserne gjorte meget uregelmæssigt; ej heller har jeg i de andre Aar altid faaet nedskrevet, naar jeg har hørt Fuglene, og de nærmere Omstændigheder, men 62 Gange findes dog Gyvfuglenes Træk omtalt i mine Dagbøger. Haslev er en lille By med ca. 3000 Indbyggere liggende midt i Sydsjælland. Afstanden til Kysten er baade mod Øst og Vest ca. 25 Km.

Almindelige Bemærkninger om Trækket. I Foraars-tiden, særlig i sidste Halvdel af April, sjældnere i Eftersommeren, hører man jævnlig fra ca. Kl. 8^{1/2} til henimod Midnat Skriget af de trækkende Gyvfugle; nogle Aftener høres kun enkelte Flokke, andre Aftener stadig strømmende Skarer, om Foraaret med Retning væsentlig mod Nord om Efteraaret mod Syd; i klare Nætter gaa de oftest højt, i mørke, regnfulde ganske lavt, saa ikke blot Stemmen, men Vingeslagene høres; undertiden høres Gyvfuglene alene, ofte trække samtidig Havliter og Regnsøver, under særlig gunstige Forhold høres tillige mange andre Fugle. I det efterfølgende skal jeg oplyse om nogle Enkeltheder ved Trækket.

Aarstiden. 62 Gange ialt har jeg nedskrevet Iagttagelser af Gyvfuglene, deraf de 53 om Foraaret, de 9 i Eftersommeren; en Fejlkilde findes vel her, saa Eftersommeren faar et forholdsvis for højt Tal, idet jeg paa den Tid ofte har tilbragt en Del af Aftenen paa en aaben Veranda i min Have, medens man i April jo ikke sidder meget ude om Aftenen; dog er jeg i Foraarsaftener, hvor jeg mente Træk kunde ventes, flere Gange hver Aften gaaet ud for at høre efter. Af de 53 Foraarstrækaftener, falde kun de 3 i Marts (19, 26 og 28 Marts), de 42 i April, deraf kun 11 i Maanedens første Halvdel, 31 i sidste. 8 Gange ere Gyvfugle hørte i Maj, deraf de 5 Gange 1 Maj, desuden 2, 4 og 7 Maj, det seneste Tidspunkt for nogen Iagttagelse om Foraaret; mellem 19 Marts og 7 Maj er 49 Dage, det er altsaa det Tidsrum, hvorover Trækket kan spænde, et Tal man kan have Nytte af at tænke paa ved andre Iagttagelser af Fugletrækket; man forestiller sig nemlig i Almindelighed dette foregaaende indenfor et langt kortere Tidsrum. Saa gaa omtrent 3 Maaneder uden »Gyv«lyd i Luften og 2 August er Fuglen første Gang hørt paa Efteraars-

trækket, 16 September sidste Gang; af disse Efteraarsiaagttagelser falde de syv ligelig fordelte over hele August de to i September, 4de og 16de.

Tiden i Døgnet. Gyvfuglene høres kun om Natten, aldrig om Dagen, i Modsætning til flere andre af de sædvanlig om Natten trækkende Arter f. Eks. Storspoven, der ikke sjældent ses og høres trækkende over om Dagen. Hovedmassen af Trækket falder her i Haslev fra ca. Kl. 8¹/₂ til henimod Midnat; men Ophøret paa det sidste Tidspunkt skyldes sikkert den Omstændighed, at saa slukkes Lys og Lygter i Byen, og der er da intet, der drager Fuglene til særlig at trække over Haslev By; de trække da over hele den omliggende Egn, og kun enkelte Gange høres deres Skrig senere hen paa Natten, aldrig efter Daggry. At det virkelig er Lyset, der bringer dem til at gaa over Byen, ses ogsaa let ved blot en Trækaften at gaa lidt udenfor Byen; der høres da slet intet Træk.

Vejrforholdene. Som ved alt andet Træk har Vejret ogsaa Betydning for Gyvfuglenes, og jeg har for det meste gjort Optegnelser herom.

Varmegraden. Som Regel kan man vel nok sige, at de meget store Træk komme ved mildt Vejr, men iøvrigt synes Varmegraden ikke at spille nogen meget stor Rolle; jeg har optegnet ret store Træk ved 1, 2 og 5° C.

Vindforholdene paavirke derimod aldeles utvivlsomt Trækket; 34 Gange har jeg optegnet, hvorledes de vare, deraf har det 16 Gange været stille, 7 Gange blæst svagt, og kun 4 Gange staa udtrykkelig, at der har været Blæst; det stemmer jo ogsaa godt med de almindelige Erfaringer, at man hører mest af Trækket i stille Aftener. Hvad Vindretningen angaar, da fordeler den sig saaledes de 18 Gange, der overhovedet har været Vind: 2 Gange Ø., 7 Gange SØ., 3 Gange S., 5 Gange SV., 1 Gang V. Den i det hele ikke almindelige Sydøstvind optræder jo her med et stort Tal; den er ogsaa bekendt som en gunstig Vind for det iaagttagelige Træk, hvad bl. a. Gätke omtaler i »Die Vogelwarte Helgoland«.

Om Skydækket og Nedbøren har jeg 42 Gange gjort Optegnelser. 15 Gange har Himlen været klar (deraf 3 Gange Maaneskin), 15 Gange overtrukket, og 12 Gange har det været Regn, hvoraf 2 Gange Øsregn. At man hører mest af Trækket paa Aftener, hvor det er mørkt eller regner, er jo velkendt; en mild

Aprilaften med stille Vejr og stærk Regn, vil man sjældent lytte forgæves efter Gyvfuglene.

Lyden under Trækket. En Gyvfugl har jeg aldrig set under Trækket; kun en eneste Gang, en Aften, da Trækket gik usædvanlig lavt, kom en stor Fugl, vistnok en And, saa lavt ned, at Lygteskinnet oplyste den, men da den ikke skreg i det samme, tør jeg ikke sige, om den netop var en Gyvfugl; Kendskabet til dem stammer ellers kun fra, hvad man kan høre sig til, men det er nu heller ikke saa helt lidt; det er tre Ting: Skriget, Vingeslagene, og Suset i Luften. Skriget er en ret høj, kort Tone, der altid lyder ens; væsentlig andre Lyde har jeg ikke med Sikkerhed hørt. Man faar det Indtryk, at den enkelte Fugl gentager Lyden nogle Gange med en ganske kort Pavse, og at kun enkelte Fugle i Flokken skrige, ikke at der er en almindelig Skrigen; og mange Flokke fare over uden noget Skrig, kun kendelige paa Vingelyden og Suset. Hensigten med Skriget er vel uden Tvivl at holde Flokken samlet. Selve »Gyv«-lyden er saa ejendommelig, at den ikke ret vel kan forveksles med noget, og jeg kender ikke i Fugleverdenen nogen anden Lyd, der ligner den. — Vingeslaget høres ikke sjældent; seks Gange har jeg optegnet det, men jeg har hørt det oftere; 28 April 1903 staar der f. Eks. i min Dagbog: »Blæst, Ruskregn. En Masse Gyvfugle trækkende over Byen, flokkevis, meget lavt; af dem alle hørtes Hvinet, der frembragtes af de korte, hurtige Vingeslag, hos en Del ogsaa en Susen i Luften; mange Flokke udstødte intet »Gyv«.« Vingeslagene ere korte og hurtige, frembringe den vibrerende, høje Tone, som man saa godt kender fra Dykænderne, navnlig Hvinanden (*Clangula glaucion*). Desuden høres ofte en Susen; idet Flokken farer forbi; det er vel en Lyd, der frembringes ved Fuglenes Fremtrængen gennem Luften, svarende til f. Eks. en Geværkugles Fløjten.

Tallet af Fugle. Selvfølgelig er det farligt at dømme om Tallet af noget, man ikke kan se og iøvrigt kun har meget ufuldkomne Momenter til at skønne om. At Fuglene trække i Flokke, kan man høre, om deres Størrelse kan man vel slutte noget ved at høre efter de forskellige Lyde, de frembringe; jeg har da nærmest det Indtryk, at talrige mindre Flokke paa 5—10—20 Stykker følge hurtigt efter hverandre, men at der ikke hos Gyvfuglene er Tale om de vældige Flokke, i hvilke f. Eks. Storspoven trækker over. Mange Aftener komme Flokkene i saa hurtigt Følge, at Himlen, hvis man kunde faa den oplyst, vel ikke vilde

være besaaet med Gyvfugle, men at der dog i et givet Øjeblik vilde vise sig Flokke paa mangfoldige Steder, omtrent som det saa ud hin Oktoberaften, da Christiansborg Slot brændte, og der højt i Luften saas talrige Flokke af Ænder, skinnende gule i Lyset af det mægtige Baal. — Hvor mange, der i det hele trække over en »god« Trækraften, er naturligvis umuligt at bedømme, men naar en saadan Aften flere Timer i Træk Flok efter Flok ustandseligt drage forbi, kan man ikke vel tænke sig andet, end at Tallet ikke falder i Hundreder eller Tusinder, men langt højere oppe. Til andre Tider hører man i Aftenens Løb kun i Ny og Næ en enkelt Flok. Men sikkert er det, at man faar Indtrykket af, at ingen af de Fuglearter, man ellers hører og ser trække, paa nogen Maade naar op til saadanne Masser som Gyvfuglene.

Trækkets Retning synes altid at være væsentlig den samme, om Foraaret mod Nordøst om Efteraaret mod Sydvest; jeg har dog en enkelt Optegnelse om, at en Del af Fuglene gik mod Nord, andre mere mod Øst. Gyvfuglene synes altid at gaa den lige Vej uden Ophold, medens adskillige andre Fugle f. Eks. Havliter og flere Vadefugle tydelig nok ofte flyve i Kredens omkring Lysskæret fra Byen og derved snart høres i en snart i en anden Retning.

Trækkets Udstrækning i Højde og Bredde. Muligt er det, at den allerstørste Del af Trækket normalt foregaar i saa stor Højde, at vi ikke kunne iagttage det; sikkert er det, at hvad jeg har iagttaget af Trækket gaar overordentlig forskelligt, noget saa højt, at man akkurat kan skelne Lyden, rimeligvis i en Højde af nogle hundrede Meter; andre Gange, særlig i Regn, gaar Trækket saa lavt, at man har Indtrykket af at have Fuglene umiddelbart over Hovedet, ofte næppe 20 M. tilvejs. Det forekommer mig, at i de fleste Tilfælde, hvor man overhovedet hører noget Træk, gaar det ikke særligt højt, vel omkring 30—50 M. — Med hvor bred en Front Trækket foregaar, kan man selvfølgelig kun bedømme, hvis man har samtidige Iagttagelser paa mange Steder; naturligvis gaar der ikke nogen særlig Trækvej netop over Haslev; hvad der høres her, kan høres samtidig i en meget stor Del af Landet ikke blot i København, der jo ligger i den direkte Fortsættelse af Fuglenes Rute fra Haslev, men mange andre Steder paa Sjælland og i hvert Tilfælde i store Dele af Jylland, saa Gyvfuglene rykke utvivlsomt frem med en Front, der kan være mindst 100—200 Kilometer bred.

Andre Arters samtidige Træk. Enkelte Aftener er det kun Gyvfugle, man hører, andre Aftener trække samtidig med dem andre Arter ofte i overvejende Tal; de hyppigst forekommende Arter ere Havliten og Storspoven. Et Par Eksempler paa et stærkt blandet Træk skal her anføres efter min Dagbog. Optegnelserne ere gjorte paa den Maade, at jeg med Lygte, Ur og Skrivemateriale satte mig ud i Haven og paa Stedet nedskrev, hvad jeg hørte. »22 April 1895. Varmt, stille Vejr, let overtrukket, af og til smaa Byger, Vinden SØ., svag. Om Aftenen meget stærkt Træk fra Kl. 8^{1/2}, Masser af Gyvfugle og Storspover, en Del Havliter, nogle Ryler, enkelte Rødben (*Totanus calidris*), enkelt Hjejle (*Charadrius pluvialis*)«. I en halv Time hørte jeg følgende: »10,25 Storspover i Masse; 10,26 nye Flokke; 10,27 enkelte Gyvfugle, Spover vedblive; 10,29 nye Spoveflokke, enkelte Gyvfugle; 10,30 en Del Gyvfugle; 10,35 nye Spoveflokke, enkelte Gyvfugle; 10,36 en Flok Havliter; 10,39 enkelte Spover og Gyvfugle; 10,41 enkelte Gyvfugle; 10,43 nogle; 10,46 nogle; 10,47 Spover, meget højt; 10,50 stille; 10,53 Havliter; 10,56 enkelte Gyvfugle lavt, Vingeslag hørtes«. En anden interessant Træk-aften var 16 September 1903. Det var om Dagen + 12° C., Regn og Blæst af Sydøst, om Aftenen stille med øsende Regn. »Set ca. 1 Mil bortefra¹ var der over Haslev et stærkt Lysskær, medens Aftenen ellers var mørk, og Regnskyerne hang lavt. Fra henad Kl. 9 hørtes et Fugletræk, hvis Lige jeg aldrig har iagttaget. Uafsladelig lød Piben og Skrigen samt Vingeslag. Fuglene gik saa lavt som ingensinde; en, uvist af hvad Art, rimeligvis en And, saa jeg i Lygteskæret, hvilket aldrig før er hædet. Og utallige Gange i Løbet af Aftenen hørte jeg en stærk Lyd af Vingeslag, som naar en Fugl sætter sig eller flyver op; jeg formodede, at det var Fugle, der vare nærved at komme i Kollision med Telefontraadene og derfor forandrede Retning. Aftenen var usædvanlig rolig, idet den stærke Regn hindrede Færdsel paa Gaderne«. En god halv Times Iagttagelser se saaledes ud: »9,57 Ryler; 9,58 mange Ryler, Strandskade; 10 stærk Regn, Ryler; 10,1 Fugl saa lavt, at den saas; 10,5 stor Flok Strandskader lavt; 10,6 hurtige Vingeslag som af Ænder; 10,7 Ryle; 10,8 Strandskade; 10,9 pibende Vingeslag; 10,12 Ryler; 10,12 stor Flok Ryler; 10,15 Strandskader; 10,16 pibende Vingeslag, Gyvfugle, Strandskader; 10,17 Ryle; 10,18 ukendt Skrig; 10,19 pibende Vingeslag; 10,19 Ryle;

¹ Jeg havde været en Køretur ude.

10,20 Ryle i Flok, Gyvfugle; 10,23 susende Vingeslag, pibende Vingeslag; 10,24 Strandskader; 10,30 pibende Vingeslag, Gyvfugle, Ryler; 10,30 Gyvfugle, pibende Vingeslag; 10,34 Strandskader i Flok; 10,35 ukendt dybt Skrig. — En enkelt Fugl, vist Vadefugl, fløj mange Gange skrigende i Kredts om Byen; de fleste andre Fugle syntes at gaa den lige Vej, kommende fra Nord flyvende mod Syd«.

Saa vidt gaar nu min personlige Erfaring om Gyvfuglene; jeg kender kun Fuglen fra dens natlige Træk, men har aldrig iagttaget nogen Fugl, der giver denne Lyd fra sig. Vilde man nu søge at udgranske, fra hvilken Art da dette ejendommelige Skrig hidrører, saa rejser sig først det Spørgsmaal, om det ikke var tænkeligt, at det var en Lyd, Fuglen kun udstødte paa Trækket, men ellers ikke brugte i Almindelighed; dette er dog højst usandsynligt; alle de Arter, man jævnlig hører under Trækket, benytte sig her af de samme Skrig, som de saa hyppigt høres udstøde ved andre Lejligheder; man genkender let en Trækraften Spovernes, Klirernes og Havliternes Skrig; det er de samme Lyde som Fuglene ellers benytte, og det er jo ikke saa underligt; Skriget under Trækket tjener til at holde Flokken sammen, er altsaa naturligt Artens sædvanlige Lokke- eller Kaldestemme. Da nu ingen af vore hertillands ynglende Fugle har dette Skrig, maa man jo søge Gyvfuglens Yngleplads andetsteds, nordpaa, i Sverrig og Norge eller mod Nordøst, i det nordlige Rusland og Siberien, og en Fugl maa det være, som optræder i Masser. Da Skrigets Styrke tydelig nok angiver, at det hidrører fra en større Fugl, nødes man, for at finde Arter, der opfyldte alle Betingelser, til at søge mellem Vadere og Ænder; men de nordiske Vadere gæste os jo alle paa Trækket, og deres Skrig er velkendt; hvis Gyvfuglen findes hos os udenfor den Tid, den trækker over, maa den i Almindelighed være meget tavs, og Mistanken falder da stærkt paa Ænderne; og at det er en And, er utvivlsomt, thi samtidig med Skriget høres ofte de pibende Vingeslag, som ere ejendommelige for en Del Ænder, navnlig Dykænder, der maa lade deres korte Vinger arbejde saa hurtigt under Flugten, at der frembringes en Lyd. Vi kan altsaa gaa ud fra, at Gyvfuglen er en Andart, rimeligvis en Dykand, som yngler i store Masser Nord for vort Land, om Vinteren opholder sig i Farvandene Syd og Vest for Danmark og om Foraaret, ret sent, trækker nordpaa.

Undersøger man nu i Literaturen eller ved Friluftsstudier, hvilke Ænder, der kan blive Tale om, saa bliver der hurtig en hel Række, som maa udelukkes, fordi vi kende deres Stemme saa godt, at der ingen Tvivl kan være, eller fordi de mangle nogle af de andre Betingelser, som foran ere opstillede. De Arter af Moseænder (*Anas*), som yngle i nordligere Lande, yngle for Størstedelen ogsaa hos os; Graaand, Spidsand, Skeand, Krikand og Atling (*Anas boscas, acuta, clypeata, crecca, querquedula*), og deres Stemme, der viser mere eller mindre Slægtskab med Graaandens Skræppen, er velkendt; noget i Retning af Fløjtelyd findes ikke hos dem. Kun Pibeanden (*Anas penelops*) har en Lyd, der kunde minde noget om Gyvfuglenes, og da den ogsaa har faaet Skyld for at være Gyvfugl, skal jeg lidt nærmere gaa ind herpaa. Den har ganske vist en Del af Betingelserne; den yngler i store Masser i det nordlige Europa og Siberien, trækker om Efteraaret sydpaa og findes da i umaadelige Skarer i Farvandene omkring Mellemeuropa. Men dens Træktider ere ikke Gyvfuglens, den trækker i Marts og Oktober, og Stemmen ligner heller ikke; jeg mener jævnlig at have hørt dens Stemme under Trækket, men har ikke set Fuglen selv samtidig, saa jeg skal anføre nogle Forfatteres Udtalelser herom. Naumann¹ betegner Lyden som »wibwy«, men helt nærved som »hoiiærr og dit-hoiærr«, idet den snurrende Slutning er saa hæs, at den kun høres i ringe Afstand. Barth² staver Lyden som »vibvy-vibvy«, Saunders³ som »whee-you-whee-you«, medens Hollgren⁴ og Nilsson⁵ kalde den en finere hvislende Lyd, som Fuglen lader høre i Flugten. Tydelig fremgaa heraf, at Pibeandens Lyd bestaar af to Toner, efterfulgte af en Hvislen eller Snærren, som dog kun høres temmelig nærved; her er altsaa ikke noget, der ligner Gyvfuglens korte melodiske Fløjt, saa Pibeanden maa ogsaa gaa ud af Mulighedernes Række. Tilmed betegnes Pibeandens Flugt som »næsten lydløs« medens Gyvfuglenes er overordentlig lydelig.

Gaa vi til Dykændernes Gruppe, da opfyldte de fleste af de Arter, der træffes i Nord- og Mellemeuropa, jo Fordringen om at yngle i stor Mængde nordpaa og om Vinteren at opholde sig i sydligere Farvande; men de egentlige Dykænder af Slægten *Fuligula*, Troldand, Bjærgand, Taffeland (*Fuligula cristata, marila, ferina*) have alle en velkendt Stemme, en ru snærende Lyd,

¹ Naturgesch. der Vögel Mitteleuropas. — ² Norges Fuglevildt. — ³ Manual of British Birds. — ⁴ Foglarnes Språk. — ⁵ Skandinavisk Fauna. Foglarna.

som de iøvrigt ikke ofte lade høre; det samme gælder Hvinanden, medens Havlitens Skrig, der iøvrigt ofte høres sammen med Gyvfuglens, er saa ejendommeligt, at der ingen Forveksling er mulig; ej heller har Ederfuglens knurrende Stemme nogen-
sommelst Lighed med Gyvfuglens Skrig.

Tilbage bliver da kun Sortændernes Slægt med de to i Europa almindelige Arter, Sortand (*Oedemia nigra*) og Fløjlsand (*O. fusca*); dem er det da ogsaa, som almindeligvis anses for Gyvfugle, og navnlig er Sortanden den, hvem Gyvlydene almindelig tillægges. Lad os nu se nærmere, om den opfylder Betingelserne. Den yngler i Masse i det nordlige Skandinavien, Rusland og en stor Del af Siberien, findes om Vinteren i uhyre Skarer ved Mellem- og Vesteuropas Kyster; alle Angivelser stemme godt nok overens heri. Saunders¹ skriver om dens Forekomst, at den »om Sommeren er udbredt i de nordlige Egne af Skandinavien, Rusland og Siberien, saa langt som til Taimyr og Bagonida; naar Østersøen er tilfrossen, findes den i store Flokke ved Kysterne af de frisiske Øer og er næppe mindre talrig ved Holland, Belgien og Nordfrankrig. Langs Europas Atlanterhavs-kyst træffes den regelmæssigt om Vinteren naaende saa langt sydpaa som Azorerne«; og videre staar der: »til Tider formørke dens Flokke næsten Søen mellem England og Holland«. Gätke² omtaler de Myriader af Sort- og Fløjlsænder, der om Vinteren findes ved Helgoland, særlig naar Østersøen og Farvandet om de frisiske Øer er tilfrosset. Det flygtigste Blik paa Kortet viser, at hvis disse Skarer skulle til det nordlige Skandinavien eller Rusland, maa de netop passere over Danmark. Barth³ skriver ogsaa »Begge Arter Svartænder indfinde sig i sidste Halvdel af April ved vore Kyster. Alt dette passer jo godt nok, og yderligere Vidnesbyrd om deres Forekomst behøves ikke. De Oplysninger, Naumann⁴ giver om Træktiderne, passe ogsaa. »De som overvintre ved de danske Kyster, ser man forlade disse i Marts-April og drage mod Nordøst, men de, som have tilbragt Vinteren længere mod Sydvest, komme først tilbage derfra i Slutningen af April eller Begyndelsen af Maj og trække gennem hine Egne følgende de første i samme Retning«.

Undersøger man nu hvad Forfatterne sige om Fuglens Stemme, ja saa bliver man snart paa det Rene med, at de fleste holde Sortanden for Gyvflugl. Det danske Navn »Himmelhund« tyder

¹ l. c. — ² l. c. — ³ l. c. — ⁴ l. c.

godt nok herpaa; Forklaringen er, at Gyvlyden høres som fjærnt Hundeglam, og det kan man ogsaa nok med lidt god Vilje gaa ind paa. Winge¹ bruger Benævnelserne »Gyvfulge (Sortænder?)«; han synes altsaa nærmest at hælde til Antagelsen, at det er Sortand. F. Faber² beskriver Sortandens Stemme saaledes: Hannen lader høre en kort hurtig efter hinanden udstødt ikke meget høj Fløjte-tone ty-ty-ty-ty, som Hunnen besvarer med et hæst re-re-re-re, og denne Fabers Angivelse gaar uforandret igen hos talrige Forff. Hallgren³ skriver: »Fløjlsanden trækker forbi udstødende et grovt »kraa-aa«, og Sortanden hvisler sit huui, ligesom det var en Pibeand. I Omtalen af Sortændernes Træk bemærker Naumann⁴, at de ejendommelige Toner, som Hannerne lade høre under Flugten om Foraaret, gøre det muligt, at man ogsaa ved deres natlige Træk kan bestemme dettes Retning. Andetsteds skriver han »Deres Stemme er ligeledes en snærende Tone lignende de fleste Dykænders, men Hannernes Parringsraab, som de kun lade høre om Foraaret, er et behageligt syngende, som Klokketone klingende »Schruch-bick« i to Toner, som danne en stor Terts; man hører disse Toner for det meste, naar de flyve, og de klinge særlig i Nattens Stilhed ret behageligt«. Dette passer jo nu ikke ganske paa Gyvfulgene. En Iagttagelse af Christiani i hans i sidste Hæfte af dette Tidsskrift offentliggjorte Afhandling⁵ taler heller ikke rigtig til Gunst for Sortanden som Gyvfulg. Om en Flok Sortænder, han saa i Stranden 12 April 1907, staar der: »Ænderne jagede meget ivrigt hverandre, og næsten uafbrudt hørte jeg deres Stemme, som omtrent var krøyun-krøyun, en Lyd, der havde meget tilfælles med Gyvfulgenes Træklyd, men absolut var en anden«. — Gyvfulge hørte han sammesteds 21 April. — Man kunde tænke sig, at der kunde skaffes nogen Oplysning gennem Beretningerne om de ved Fyrene faldne Fugle¹; det viser sig da ogsaa, at der næsten hvert Aar falder Sortænder ved Fyrene, men det langt overvejende Tal falder ikke i den Tid, hvor Gyvfulgene trække; det er mest fra Vinteren og de tidlige Foraarsmaaneder, man har de faldne Sortænder, saa heraf bliver man ikke stort klogere. Mere direkte Underretning faar man af følgende Begivenhed, som meddeles efter Breve⁶ fra Hr. Th. Jørgensen, Horsens:

¹ Fuglene ved de danske Fyr. — ² F. Faber: Prodrömis der islandischen Ornithologie. — ³ l. c. — ⁴ l. c. — ⁵ A. Christiani: Iagttagelser over Fugletrækket i Foraaret 1907 paa Stensmark ved Grenaa. — ⁶ Sagen omtales i tre Breve, hvoraf nedenstaaende er et, væsentlig ordret, Uddrag.

»Natten mellem 4 og 5 August (1907) var her et stort Fugletræk over, som sikkert omfattede mange tusende Fugle. Der hørtes Lyden af Klirer; Strandpiber og Ryle; flere Gange hørte jeg Lyden »yv« eller »gyv«, men den fremherskende Lyd var en uafbrudt Piben, som jeg mener fremkom ved Vingeslaget af flyvende Ænder. Retningen var fra Vest til Øst. Trækket begyndte Kl. 10 og vedblev uafbrudt til Kl. 12, da jeg faldt i Søvn. Kl. 12¹/₄ hørte min Kone en stærk Larm ude i Haven, og da jeg kom derud om Morgenen, laa der en død Sortand, som var falden ned gennem Toppen af et Æbletræ. Overfor mig er der en Kirkegaard; derovre laa 2 Sortænder, hvoraf der var lidt Liv i den ene. De tre Ænder laa i en Trekant, hvoraf hver Side var godt 130 M., saa de maa være komne fra en betydelig Højde; jeg antager, to Flokke ere fløjne mod hinanden, og der saa er sket et Sammenstød; over Kirkegaarden er der ingen Telefontraade, over min Have gaar der en, som er ca. 14 M. oppe. — Natten før var der et lignende Træk, og senere har der været tre Træk, men ingenting mod de to første«. — Dele af de faldne Fugle bleve sendte til Hr. Lehn Schiøler og det viste sig at være unge Sortænder. Selvfølgelig faar man ikke andet ud heraf, end at der er faldet Sortænder ned en Aften, da der ogsaa hørtes Gyvfugle; men Gyvlyden synes ikke at have været stærkt fremtrædende.

Noget afgørende om, hvorvidt Sortanden er den virkelige Gyvfugl, faa vi da ikke ud af vore Undersøgelser; en Del synes at tyde derpaa, andet at tale imod.

Tilbage har vi Fløjsanden. Opholdssted deler den væsentlig Sommer og Vinter med Sortanden, saa hvad der i saa Henseende er anført om den, gælder ogsaa for Fløjsanden, ligesaavel som dens Tal væsentlig er det samme. Men om dens Stemme faar man i Almindelighed ikke megen Besked. Saunders¹ og Nilsson² tie ganske herom, Hallgren³ kalder den et grovt kraa-aa, medens Naumann⁴ betegner den som Raagens grove, dybe Tone, som den undertiden afkorter, og det lyder da som kra-kra-kra o. s. v.; det er jo alt saa fjærnt som muligt fra Gyvfuglenes Fløjtelyd. Men for denne Arts Vedkommende ere vi saa heldige, at have aldeles bestemte Angivelser om, at det er den, som udstøder Gyvlyden; Hjemmelsmanden er afdøde A. H. Faber. I hans Bog »Optegnelser om Vejle- og Horsensegnens Fuglefauna« staar om Fløjsandens Optræden om Vinteren i Farvandene ved Vejle føl-

¹ l. c. — ² l. c. — ³ l. c. — ⁴ l. c.

gende: »I Reglen ligger den i mindre Flokke og ofte parvis, og bliver Hunnen skudt, ses Hannen ofte længe efter at kredse omkring Stedet og hyppigt lægge sig i Nærheden, som om den ventede paa at faa sin Mage med, hvilket synes at tyde paa, at Parrene holde sig sammen hele Aaret rundt. Medens Fuglen saaledes kredser om, høres ofte dens ejendommelige Skrig, der lyder som byv, byv, byv, mange Gange gentaget, og paa hvilket man om Aftenen og Natten i Træktiden kan kende denne And, naar den trækker hen over Landet i betydelig Højde. Efter denne Lyd, der synes at komme højt oppefra, kaldes Anden meget almindelig »Himmelhund«. Og i »Dansk Jagttidende« for Maj 1886 findes følgende: »Trækfuglene. I flere jyske Aviser har der nylig været berettet om et betydeligt Fugletræk, der hørtes Skærtorsdag Aften og Nat over Fredericia, Horsens og flere Byer op igennem Jylland, men Trækket gik for højt til at kunne ses, og det er vel neppe lykkedes Nogen at skyde nogle af de trækkende Individuer. Jeg hørte samme Nat her over Viborg adskillige Lyde af trækkende Fugle, sagtens de samme, der ere hørte de andre Steder, og flere Folk her i Byen har meddelt mig, at de ligeledes have hørt Trækket. Af de Lyde jeg hørte, og som jeg kender meget godt fra Jagtture paa Vejle Fjord, erfarede jeg, at det var Fløjlsænder (*Oedemia fusca*), der trak over, og Langfredag Morgen hørte jeg den samme Lyd fra Viborg Sø og saa de sorte Ænder med det hvide Vingespejl flyve i smaa Flokke hist og her over Søen, hvilket yderligere bekræftede, hvad Lyden af Trækket havde forraadt mig. Det skulde glæde mig at erfare, om andre Iagtagere have lagt Mærke til, at det var disse Ænder, der trak over Skærtorsdag Aften, og om nogen med Sikkerhed har konstateret andre Arter i Trækket. Viborg, den 1. Maj 1886. A. H. Faber.«

Disse Udtalelser ere jo saa klare og utvivlsomme, som man vel kan forlange; her vises kort og godt, at Fløjlsænder ere Gyvfuglene, og udenom det, synes jeg, foreløbig ikke man kan komme, da jo andre Forhold tale for, at de kunne være det. Selv har jeg set Fløjlsænder i Masse i vore Farvande om Vinteren, men aldrig hørt dem udstøde nogen Lyd; deres Vingeslag har jeg derimod hørt, og det stemmer fuldstændig med Gyvfuglenes.

Flere Gange har jeg hørt drøftet den Mulighed, at det kunde være baade Sort- og Fløjlsanden, der var Gyvfugle. Det anser jeg dog for fuldstændig usandsynligt, jeg kender intet Eksempel

paa, at to hinanden nærstaaende Arter begge have en saa ejendommelig Lyd, som Gyvlyden, uden nogen hørlig Forskel; tværtimod ser man jo, at en Mængde Arter skille sig langt mere fra hinanden ved Stemmen end ved ydre Kendemærker. Og en Ting til taler imod, at de to Arter skulle frembringe samme Lyd, det er den fuldstændig forskellige Bygning af deres Luftrør; medens Sortanden har et Luftrør af ret almindelig Bygning som hos de fleste Dykænder, er Bygningen af Fløjlsandens Luftrør ret enestaaende, idet der paa det findes betydelige Udvidelser, en opad, bestaaende af en Kapsel, hvorigennem Luftrøret gaar, og med hvilken det staar i Forbindelse gennem en Aabning paa hver Side, en længere nede, bestaaende af en flad Udvidelse af selve Luftrøret. En særlig Bygning af Luftrøret tyder gjerne paa særlige Stemmehjælper, og man kan næppe tænke sig, at to Arter med saa forskellig Bygning af Luftrøret frembringe samme Lyd.

Længere formaar jeg ikke at komme i Øjeblikket. Meget taler for, at Sortanden er Gyvfugl; herimod staa Fabers tydelige Udsagn om Fløjlsanden; selv tror jeg, at det er den og den alene, vi have med at gøre som Gyvfugl, men Spørgsmaalet trænger til nærmere Opklaring. Nu stunder den Tid til, da Gyvfuglenes hemmelighedsfulde Skarer atter ville drage over vort Land; mange af Tidsskriftets Læsere ville faa Lejlighed til at høre dem, og hvis nogen skulde gøre Iagttagelser, der kunde kaste mere Lys over Sagen eller helt opklare den, vilde jeg sætte Pris paa at faa saadanne Meddelelser tilsendt.

FUGLETRÆK VED KOLDING I OKTOBER 1906.

AF

A. HAGERUP.

I dette Tidsskrift er et Par Gange omtalt det store Fugletræk, der i Oktober 1906 foregik over Danmark (og Helgoland). Ogsaa ved Kolding mærkedes et stort Fugletræk, og om dette skal jeg her berette, idet jeg til Sammenligning anfører Hovedresultaterne af det samtidige Fugletræk ved de danske Fyr¹, der deles i 3 Grupper, der for Nemheds Skyld kaldes Vestfyr (Blaavandshuk og Skallingen Fyr samt Horns Rev og Vyl Fyrskib), Nordfyr (de

¹ Herluf Winge: Fuglene ved de danske Fyr i 1906.